

AMERİKAN YÜKSEK MAHKEMESİNİN İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN BAZI KARARLARI*

Çeviren : Asis Fusun SOKULLU

İfade Özgürlüğü : Sembolik Konuşma. — Schacht v. United States davasında¹ dâvacı, savaşa karşı düzenlenmiş bir toplantıdaki hicivli oyundan sonra Houston'da tutuklanmıştı. Kendisi gibi üniforma ve şapka giymiş diğer iki kişi ile birlikte bu hicvi, gösteriler yapıldığı sabah çeşitli kereler tekrarlamışlardı. Daha sonra Birleşik Devletler Silâhlı Kuvvetlerinden birine ait üniformayı izinsiz olarak giymeye ilişkin olan bir federal kanunu ihlâl etmekten dolayı mahkûm oldu².

Mahkeme adına konuşan Yargıç Black, dâvacının mahkûmiyet kararını bozdu. Mahkeme dâvalının üniformanın ayırdedilebilen bir bölümünü giydiğini, silâhlı kuvvetlere mensup olmadığını ve bu nedenle Federal Kanunu ihlâl ettiğini sabit gördü. Fakat kanun tiyatro temsili sırasında bir aktörün, “eğer canlandırdığı rol Silâhlı Kuvvetleri aşağılama eğiliminde değilse”³ askerî üniforma giymesine izin vermişti. Hükûmet Schacht'ın eylemlerini 772 (f) bölümdeki “teatral bir yapım” terimi içine sokmayı reddettiği halde, mahkeme bu kavramın içine profesyonel yapımlar olduğu kadar amatör hiciv oyunlarının da girdiğini kabul etti.

Böylece, dâvalının katıldığı hiciv oyunun “teatral bir yapım” olduğu kararı üzerine Mahkeme kanundaki bu istisnanın aktörlere, rolleri silâhlı kuvvetleri küçük düşürücü olmamak şartıyla, üniforma giymeye izin veren son cümleciğinin anayasal bakımdan sakat olduğunu beyan etti. Yargıç Black'e göre orduyu övmeye izin veren, buna karşılık onun eleş-

* 1970/71, *Annual Survey of American Law*, New York, 162-168. Adli eserde yayınlanmıştır.

1 398 U.S. at 669.

2 18 U.S.C. s. 702 (1964).

3 10 U.S.C. § 772 (f) (1964).

tirilmesini suç haline getiren bir kanun, "Birinci Eki (Zeyil) kabul etmiş olan bir ülkede yaşayamaz"⁴. Böylece Mahkeme "aşağılama eğiliminde olma" cümlecığının söz konusu kanundan çıkarılmasına ve bu yolda hareket edilmesine karar vermiştir.

Diğer bir savaşı protesto dâvası olan *Bachellar v. Maryland* dâvasında⁵, Mahkeme oturma grevi yapan göstericilerin Maryland Uygunuz Davranış Kanununa⁶ aykırı eylemlerden dolayı mahkûmiyetlerini gözden geçirdi. Dâvalının, polisin gösteri sırasında kanuna uygun emirlerine itaat etmeyi reddetmesi, bu kanuna göre mahkûmiyeti gerektirecek idiyse de, Mahkeme ilk duruşma üzerine yargıcın jüriye verdiği talimatın düzeltilebilir bir hâta olduğunu belirtti. Bu talimatta yargıç "dâvalıların yaptıklarının, söylediklerinin veya her ikisinin biraraya toplanmış olan bir grup insanı tahkir eder, rahatsız eder, kışkırtır veya kışkırtma eğiliminde olursa"⁷ jürinin dâvalıları suçlu bulmasını istemişti. Çoğunluk adına konuşan Yargıç Bay Brennan, dâvalılar yakın çevrede bulunanlarca hoş görülme fikirleri savundukları takdirde söz konusu talimatın "suçlu" bulma kararına yol açacağını söyledi. Böyle bir gelişme ise dâvalıların 1. ve 14. Eklerde garanti edilen haklarını ihlâl edeceğinden, mahkeme dâvalıların mahkûmiyet kararının bozulmasını beyan etti.

Ülkede duygusal bakımdan bayrağın çok önem kazandığı bir zamanda Yüksek Mahkemesinin *Street v. New York* dâvasında⁸ Bayrağa Saygısızlık Kanununa aykırılığa el atmaktan kaçınması, bu konuda birçok ilginç İlk Derece Mahkemesi kararının çıkmasına sebep oldu. *People v. Radich* dâvasında⁹ bir san'at galerisi sahibi olan dâvalı, desenlerinin bazı bölümleri Amerikan bayraklarından oluşmuş heykelleri sergiliyordu. Vietnam savaşını protesto etmek amacıyla yapılmış olan heykeller New York Bayrağa Saygısızlık Kanununu¹⁰ ihlâl eder nitelikte bulunmuştu. Dâvalı mahkûmiyetin Birinci Ekteki özgür konuşma hakkına ters düşüğünü iddia etti.

4 398 U.S. at 63.

5 397 U.S. 564 (1970).

6 MD. ANN. CODE, art. 27, § 123 (1967) ("herhangi bir umumî sokakta, kamu düzenini bozacak şekilde uygunsuz davranışta bulunmayı..." yasaklamaktadır.)

7 397 U.S. at 565.

8 394 U.S. 576 (1969).

9 26 N. Y. 2d 114, 257 N. E. 2d 30308 N.T.S. 2d 846 (1970); 39 U.S.L.W. 3167 (U.S. Oct. 19, 1970) (No. 169).

10 N.Y. Gen. Bus. Law. § 136 (d) (McKinney 1967).

New York İstinaf Mahkemesi ise “*protesto san’atlarının*” Birinci Ek tarafından korunduğu kanısında değildi. Mahkeme, Baş Yargıç Fuld’un, büyük oranda Street dâvasındaki¹¹ ekseriyet kanısına dayanarak, bir kimsenin inançlarını serbestçe açıklayabileceği halde bunu yaparken yürürlükteki bir kanunu ihlâl edemeyeceğini açıkladı. Mahkeme söz konusu kanunun yürürlükte olduğunu belirledi ve Yüksek Mahkemenin *United States v. O’Brien Dâvasında*¹² saptadığı ölçüyü uyguladı, yâni devletin kanunu ilân etmek için yeterli gücü vardı. Bunda ise kamusal düzensizliğin önlenmesi yönünde bir kamu yararı vardı ve bu yararın ifade özgürlüğünü baskı altına alma ile bir ilişkisi yoktu ve Birinci Ekteki Özgürlüklere ilişkin sınırlamalar da Devlet idamesinden daha önemli değildir. Mahkeme dâvalının bayrağı aşağılayıcı davranışının kanunun korumak istediği kamu düzenini tehdit eder nitelikte gördü ve mahkûmiyet kararını onayladı.

Baş Yargıç Fuld, çoğunluğun, kamu yararına ilişkin Kanunun dâvalının ifade özgürlüğü ile çatıştığını yeterli derecede belirttiği görüşüne karşı çıktı: “Kamunun sağlığı, güvenliği veya refahı tehdit edilmedikçe, çoğunluğa hâkim olan görüşlere aykırı olsa da, Devlet açıkça haberleşme niteliğinde olan sembolik konuşmayı ve davranışı engelleyemez”¹³. Baş Yargıç, çoğunluğun kararına sanatçının bayrağı kullanmış olmasının değil, fakat protestonun veya ifade edilmek istenen siyasal görüşlerin cezalandırılmasının affı anlamını vermektedir¹⁴.

Yüksek Mahkeme ilgili bir konuda, *Cowgill v. California dâvasında*¹⁵ bu yönde karar vermeyi reddetmiştir. İlk derece mahkemesi, genel bir caddede bayrağı yelek gibi giymiş bir bireye Bayrağı Aşağılama Kanunu uyarınca mahkûmiyet kararı verdi. Yargıç Harlan ve Brennan, tahliye hususunda, olayda bir kısmı çıkarılmış Amerikan bayrağının teşhirin tam bir sembolik *protesto mes’elesi* olmadığı noktasında aynı kanıda idiler.

Bir *protesto* aracı olarak bayrak aşağılamanın Birinci Ek tarafından korunup korunmadığı henüz belirlenmemiş bir ana sorundur. Bugün beş Eyalet ve buna ek olarak Federal Devlet bayrak aşağılamasıyla ilgili ka-

11 *People v. Street*, 20 N.Y. 2d 231, 229 NE2d 187, 282 N.Y.S. 2d 491 (1967).

12 391 U.S. 367 (1968).

13 26 N.Y. 2d at 127, 257 N.E. 2d at 37, 308 N.Y.S. 2d at 856.

14 26 N.Y. 2d at 128, 257 N.E. 2d at 388 N.Y.S. 2d. at 857.

15 396 U.S. 371 (1970)

nun hükümlerine sahiptir¹⁶. Artan önem ve fikir ayrılıkları¹⁷, burada ortaya konulmuş soruna çözüm yolu bulması için Yüksek Mahkemeye baskı yapacağına benzer¹⁸.

İfade Özgürlüğü : Polisin Bilgi Toplaması. — New Jersey Üst Mahkemesi ifade özgürlüğü alanında çok önemli olan bir kararda Başsavcı tarafından teklif edilen Eyalet çapında bir bilgi toplama sisteminin dâvacının Birinci Ekte yer alan haklarını çiğnediğine karar verdi¹⁹. Başsavcının teklifi üzerine kanun uygulayan makamlar, başlamış, devam eden ya da tamamlanmış olsun, herhangi bir “olay” a karışmış olan tüm kişiler için dosyalar tutacaklardı. Dâvacı teklif edilen sistemin sınırlarının çok belirsiz olduğunu ve herhangi bir genel toplantının dahi bir “olay” sayılması ve buna katılanlar hakkındaki yazıların merkezî sicil sistemine girmesi mümkün olduğu iddiasında bulundular. Böyle dosyaların varlığı, Anayasaya aykırı olarak bireylerin ifade özgürlüklerini de kullanmasına engel olacaktır. Buna karşılık Devlet, bu sistemin suç ve kamu düzensizliğinin meşru olarak önlenmesinde kamu yararına hizmet etmekte olduğunu öne sürdü. Mahkeme, Devletin hukukî amacına ulaşmak için, topladığı bilgilerde fazla ileri gittiğini gördü ve bu sistemin sosyal ve siyasal değişimi hukukî yoldan savunmayı sınırladığı ve Birinci Ek tarafından korunan ifade özgürlüğüne engel olduğu için tehlikeli olduğunu iddia etmiştir. Mahkeme, dâvacı için hızlandırmış muhakeme hakkı tanıırken, Başsavcıdan bilgi toplama sistemi tavsiye eden mütalâasını kaldırmasını ve toplanmış olan dosyalardan bireyleri itham edebilecek bilgiler dışında kalanlarının imhasını istedi²⁰.

İstinaf yoluna başvurulması üzerine New Jersey Yüksek Mahkemesi bozma kararı verdi²¹. Yargıç Weintraub, mahkeme adına konuşarak polis fonksiyonunun şumullü olduğunu ve “bunun meydana gelmiş suç olayları ile sınırlı olmadığını, suçun önlenmesi için de aynı derecede sorumlu olduğunu”²² belirtti. Mahkeme Birinci Eke muhtemel tecavüzler ve dü-

16 Genel olarak Bakınız: Flag Burning, Flag Waving and the Law, 4 Vol. U.L. Rev. 345, 362-67 (1970).

17 Karşılaştırınız: People v. Cowgill, —cal. 2d—, P2d—. 78 cal. Rptr. 853 (1969) ile State v. Sainoz, 23 Ohio App. 2d 79, 261 N.E. 2d 135 (1969).

18 Sembolik Konuşma konusunun analizi için bakınız: Freedom of Speech and Symbolic Conduct: The Crime of Flag Desecration. 12 Ariz. L. Rev 71 (1970).

19 Anderson v. Sills, 106 N.J. Super. 545, 256 A. 2d 298 (1969).

20 Bakınız: Secret Files: Legitimate Police Activity or Unconstitutional Restraint on Dissent?, 58 Geo. L.J. 569 (1970).

21 Anderson v. Sills, 56 N.J. 210, 265 A. 2d 678 (1970).

22 Aynı dava, 265, A. 2d at 684.

zensizlikleri kontrol etmekteki meşrû devlet yararı arasında sağlanması gereken kritik bir denge olduğunu beyan etti. Baş Yargıca göre, sistem, “dondurucu” etkisine rağmen, Birinci Ekteki Özgürlüklerin kullanılmasında, anayasal saldırılara göğüs gerebilir zira, eğer konuşmanın muhtevasını kontrol etme eğilimi yoksa ve herşeyin üzerindeki kamu gereği karşılıyorsa, bu amaçla başvurulmuş yollar Birinci Ek hakkının engelsiz kullanılmasını sınırlandıracaktır²³. Mahkeme, yürütmenin polis araştırma ve önleme görevlerini yapabilmek için gerekli olduğuna inandığı bilgileri toplama mündemiç yetkisinin var olduğunu, bu gücün kötüniyetle ve keyfî olarak kullanıldığına kanıtlanmaması halinde mahkemenin müdahale etmemesi gerektiğini belirtti. Böylece, olayda mahkeme hızlandırılmış muhakemenin kabulünün indî ve delillerle desteklenmemiş olması ve polis faaliyetlerinin Birinci Ekteki hakları “dondurabileceği” nedeniyle uygun görmedi. Buna uygun olarak önsoruşturmanın bilgi sağlama yöntemine veya bilginin kullanılmasına bakılmaksızın ilk bakışta Anayasaya aykırı olmaması gerektiğini beyan ederek, mahkeme dâvayı esasından incelenmesi için iade etti.

İfade Özgürlüğü : Sadakat Yemini. — Sadakat yemini sorunu daha önceki yıllardan farkı olarak, bu yıl Conell v. Higginbotham dâvasında²⁴ bir Floridalı öğretmen, üç yargıçlı District (ilk derece) mahkemesinden, devlet memurları sadakat yemininin Anayasaya aykırı olduğunu beyan etmelerini isteyince ortaya çıktı. Mahkeme, itham edilen bölümlerden çoğunun Birinci ve Ondördüncü Ekleri ihlâl edici bulmasına rağmen yeminin şu şekilde ifade edilmiş olan son bölümünü muhafaza etti : “... ne Amerika Birleşik Devletlerinin, ne de Florida Eyaletinin zorla veya şiddet ile yıkılmasına inanmıyorum”²⁵. District Mahkemesi, cümleyi muhafazasını, bunun yalnızca demokratik usule şahsen karşı olan kişilerin devlet memuru olmasını önlediğini beyan ederek haklı gösterdi. Bu şekilde, konuşma ve toplanma özgürlüğünün hukukî bir şekilde uygulanmasını sınırlamadığı ve bu nedenle sadık memurlar sağlamanın hukukî bir yolu olduğu için Anayasaya uygundur.

İfade Özgürlüğü : Akademik Özgürlük. — Öğrenci hakları alanında mahkemelere çok sayıda dâva²⁶ gelmiş bulunmaktadır. Norton v. Disip-

23 Aynı dava, 265 A2.d at 687.

24 305 F. Supp. 445 (M.D. Fla. 1969), prob. juris. noted, 398 U.S. 949 (1970) (No. 1113, 1969 dönemi yeni No. 79, 1970 dönemi).

25 Aynı dava at 452-53. Tartışılan yalnızca bu cümlecik idi, zira davalılar yeminin diğer bölümlerinin müdafaa edilebilir dahi olmadığını kabul ettiler.

26 Öğrencinin ve “due process”in tartışması için bakınız: **Procedural Due**

lin Kurulu dâvasında²⁷ Yüksek Mahkeme Üniversite idaresini eleştiren broşürleri dağıtmaktan dolayı geçici olarak tard edilmiş dâvacı öğrencilerin “certiorari” (temyize ek bir usul) lerini reddetti. Yargıç Bay Douglas ve Yargıç Bay Brennan’ın da katıldığı Yargıç Bay Marshall, Birinci Ekteki sorun söz konusu olduğu için “certiorari” nin kabulü gerektiğini iddia ederek muhalif kaldılar : “Devlet Üniversiteleri devlet iktidarını kullanırlar ve görüşüme göre, bir konuşmayı kaba ve saygısız veya yanlış anlamaya sebep olduğu veya diğer herhangi bir nedenle cezalandırma konusunda polis ve savcılardan daha fazla özgür değillerdir”²⁸.

Buna rağmen öğrencilerin durumu her zaman bu kadar kötü olmadı. Scotville v. Eğitim Kurulu dâvasında²⁹ dâvacı öğrenciler okulda dağıtılan bir yayınları yüzünden ortaokuldan atıldılar. Yayın diğer konular yanında okul yönetim ve siyasetine ilişkin eleştirileri kapsıyordu. Mahkemenin görüşünü yansıtan Yargıç Kiley dâvada, Tinker v. Independent Community School District dâvasında³⁰ sayılan ilkelerin hâkim olduğunu belirtti. Tinker dâvasında, idarenin eylemlerinin geçerli olmasının, mevcut durumda okul kurulunun yayının dağıtılmasının okul faaliyetlerini ciddî bir şekilde bozucu veya zarar verici nitelikte olmasına bağlı bulunduğu açıklanıyordu. Yargıç Kiley Tinker’i şöyle yorumluyordu :

Ortaokul öğrencileri Birinci ve Ondördüncü Eklerdeki korumalara hak kazanmış kişilerdir. Devlet ve okul yöneticilerinin temel anayasal himaye araçları ile saptanmış mantığa uygun kurallar çerçevesinde, okullardaki davranışlara emir ve kumanda etmek için “geniş yetkileri” vardır. Kurallar ifade özgürlüğünü ihlâl ederlerse, okul yöneticileri durumu mazur gösterme yükümlü altındadırlar³¹.

Scolville Mahkemesi, dâvayı, dâvacının istemini söz konusu yayının okulun muhtemel veya mevcut bir zararına yol açmadığı veya disiplini bozmadığı nedeniyle haklı bularak kabul etti³².

Process and Campus Disorder: A Comparison Law and Practice, 1970
Duke L.J. 763.

27. 399 U.S. 906 (1970).

28. Aynı dava 909.

29. 425 F. 2d 10 (7. Bölge 1970), cert. inkâr, 39 U.S L.W. 3147 (U.S. 12 Ekim 1970) (No. 321).

30. 393 U.S. 503 (1969).

31. 425 F2d. at 13.

32. Genel olarak bakınız: Nahmod, “Beyond Tinker: The High School As an Educational Public Forum”, 5 Harv. Civ. Right-Civ. Lib. L. Rev. 278. (1970).

Saunders v. Virginia Polytechnic Institute dâvasında³³ 4. Bölge ilk derece mahkemesinin bir öğrencinin üniversite arazisindeki sessiz protesto gösterisine katılmış olduğu için eyalet üniversitesine kabul edilmemesi nedeniyle yaptığı müracaatın reddi kararını bozdu. Mahkeme, Tinker dâvasına dayanarak, öğrencinin okul arazisindeki sessiz muhalefetini ifade etmek özgürlüğünün Birinci Ek tarafından teminat altına alınan bir temel hak olduğunu ve eyalet üniversitesinin, bu hak engelle-yici veya bölücü olmadıkça bunu ne sınırlayabileceğini, ne de inkâr edebileceğini açıkladı.

İlk derece mahkemelerinde öğrencilerin saçları ve giysilerine ilişkin ilkelerde önemli bir eğilim gelişti. Bu kuralların ihlâllerinin ters etkileri ile ilgili şedit düzenlemelerin idarecilerce müdafaası yolunda gittikçe artan baskılar ortaya çıkmıştır³⁴. Richards v. Thurston dâvasında³⁵ saçlarını okul müdürünce uygun görülen bir boyda kesmeyi reddetmesi üzerine 17 yaşında bir genç ortaokuldan geçici olarak tard edilmişti. Öğrenci hiçbir resmî kuralı ihlâl etmediği gibi müdürün, öğrencinin saçının boyuna ilişkin kişisel ölçüleri dışında ihraç için hiçbir delili yoktu. Mahkeme çıkarmanın keyfî olduğuna kanaat getirince, dâvacının lehine hüküm verdi ve dâvalının, öğrencinin 1871 tarihli Civil Rights Act (Medenî Haklar Kanunu)³⁶ in hükümleri ve due process'e göre korunan bir hak olan, istediği gibi bir görünüşe sahip olma hakkını ihlâl ettiğini beyanla eski halin iadesi kararını verdi. Öğrenciye saç stilinin zorlanması mantıkî bir gerekçesi olmaması karşısında mahkeme "(öğrencinin) kendine kişiliğine uyan ve aradığı kimliğe yakışan saç biçimini seçmesine"³⁷ karışılmayacağını beyan etti. Mahkeme bu kararın, yalnızca devlet okullarına ilişkin olarak verildiğini ve özel okullara, gramer okullarına veya orta derecenin altındaki diğer okullara şâmil olmadığını da ayrıca beyan etti.

33 417 F. 2d 1127 (4. Bölge 1969).

34 Bakınız: Goldstein, "Reflections on Developing Trends in the Law of Student Rights", 118 Ü. Pa.L.Rev. 612 (1970); Mütalaa, "Public Schools Long Hair, and the Constitution, 55 Iowa L. Rev. 707 (1970).

35 304 F. Supp. 449 (D. Mass. 1969).

36 42 U.S.C. § 1983 (1964).

37 304 F. Supp. at 452-53. Aynı zamanda bakınız Calbilo v. San Jacinto Junior College, 305 F. Supp. 857 (S.D. Tex. 1969); Westlet v. Rossi, 305 F. Supp. 706 (D. Minn. 1969); Gfell v. Rickelmann, 313 F. Supp. 364 (N.D. Ohio 1970); Crews v. Cloncs, 303 F. Supp. 1370 (S.D. Ind. 1969).